

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Vääna maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda.

Kaitseala asub Harju maakonnas Harku vallas Adra, Humala ja Vääna külas.

Vääna maastikukaitseala võeti looduskaitse alla Harju Maakonna Valitsuse 18. detsembri 1991. a määrusega nr 232 „Uute alade looduskaitse alla võtmisest”, millega loodi muu hulgas Vääna taimestikukaitseala. Selle põhjal moodustati 2000. aastal Vääna maastikukaitseala, mille kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitas Vabariigi Valitsus 28. juuni 2000. a määrusega nr 215 „Vääna maastikukaitseala kaitse-eeskiri”.

Vastavalt looduskaitseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus tagada nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ja loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpide kaitse. Moodustatav kaitseala hõlmab osaliselt Natura võrgustikku kuuluva Vääna loodusala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Sander Laherand (tel 5692 7990, e-post sander.laherand@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja advokaadibüroo FORT advokaat Kristel Raamat (tel 6464 045, e-post kristel.raamat@fortlegal.com). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee). Ekspertiisihinnangu on andnud Timo Kark ja keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendatus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Vääna maastikukaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta Loode-Eestile iseloomulikke põõsasaranaloopealseid, Tõlinõmme raba, Tõlinõmme järve ning haruldasi ja kaitsealuseid liike. Kaitsealal kaitstakse elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas: vähe- kuni

kesktoitelised kalgiveelised järved (3140), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), kadastikud (5130), lood (alvarid – 6280*), sinihelmikakooslused (6410), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (7110*), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), nõrglubja-allikad (7220*), liigirikkad madalsood (7230) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

Liikidest kaitstakse II kaitsekategooriasse kuuluvaid taimeliike aasnelki (*Dianthus superbus*) ja jumalakäppa (*Orchis mascula*), III kaitsekategooriasse kuuluvat taimeliiki põõsasmaranat (*Potentilla fruticosa*) ning nende kasvukohti. Lisaks on ala eesmärk kaitsta käsitiivaliste elu- ja toitumispaiku ning loodusdirektiivi II ja IV lisasse ning II kaitsekategooriasse kuuluvat loomaliiki tiigilendlast (*Myotis dasycneme*).

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus, rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Väana maastikukaitseala kaitse all olemise eeldus on ala eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus ja haruldus ning loodusdirektiivi rakendamine.

Haruldased ning ohustatud magevee-, niidu-, metsa- ja sookooslused ning kadastik. Väana maastikukaitsealal asuvad järgmised elupaigatüübid: vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), kuivad niidud lubjarikkal mullal (*olulised orhideede kasvualad – 6210), lood (alvarid – 6280*), sinihelmikakooslused (6410), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), kadastikud (5130), rabad (7110*), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), nõrglubja-allikad (7220*), liigirikkad madalsood (7230) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Kõik nimetatud elupaigatüübid on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse ning osaliselt märgitud esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Nimetatud metsa- ja sooelupaigatüübid on intensiivse metsamajanduse ja kuivendamise tõttu muutunud Euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud nende kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüüpi elupaigana või toitumisalana. Poollooduslike koosluste säilimiseks on vajalik inimese kaasabi.

Veekogud. Vähe kuni kesktoiteliste kalgiveeliste järvede (3140) rühma kuuluvad nii selge hele- kuni sinakasroheline veega lubjarikkad järved kui ka kollase või pruunika veega lubja- ja humiinainerikkad järved. Kõiki neid ühendab mändvetikate rohkus. Osa selle elupaigatüübi järvi on humiinainete või kergesti lagunevate orgaaniliste ühendite (orgaanilise reostuse) tõttu muutunud segatoiteliseks: järves endas tekkivale orgaanilisele ainele lisandub rohkesti orgaanilisi ühendeid valgalalt (Paal, 2007). Sellesse elupaigatüüpi on määratud kaitsealal asuv Tõlinõmme järv, mille pindala on kuivendamise tõttu kahanenud 5,8 ha-ni. **Huumustoitelised järved ja järvikud (3160)** on tüüpilised rabaaladele ning rikkad haruldastest põhjapoolse levikuga plankteritest. Vesi on turba ja humiinhapete tõttu pruun. Kaitsealal asuvad sellised veekogud Tõlinõmme rabas rabalaugaste ja -järvedena.

Niidud ja kadastik. Lood ehk alvarid (6280*) on õhukesemullalised lubjarikkad niidud, millel puud ja põõsad peaaegu puuduvad. Mullakihi tusedus võib olla kuni 30 cm. Suveperioodil on iseloomulik aluspõhjani läbi kuivamine, samas kui kevaditi jääb paepealsele kauaks liigniiskus. Vaatamata ajutiselt väga ebasoodsatele kasvutingimustele on alvarite

liigirikkus väga suur ja omapärane. Alvarite levik on maailmas väga piiratud, neid leidub Läänemere saartel (Gotlandil ja Ölandil Rootsis, Saaremaal, Hiiumaal, Muhus ja väiksematel saartel Eestis) ning Lääne- ja Põhja-Eesti rannikualal. Kuigi Vääna maastikukaitsealale jäävad mullakaardi järgi õhukesed paepealsed mullad, siis on seal inventeeritud ka elupaigatüüp kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210). Selline määrang võib olla tinglik. Vääna maastikukaitsealal arvestatakse loopealsetele iseloomuliku taimestikuga alad siiski elupaigatüüpi 6280* ja elupaigatüüpi 6210 kaitse-eesmärkidesse ei määrata. **Sinihelmikakooslused (6410)** asuvad valdavalt tugevalt kuivendatud aladel, kuid pakuvad kasvukohti mitmele käpalisele. **Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)** hõlmavad kõrgemakasvulisi soontaimedega rohustuid, mis ääristavad kitsa ribana jõekaldaid või metsaservi. Rohustutel ei ole omaette kooslustena kaitseväärtust, kuid sageli moodustavad need puhverala väärtuslikuma tuumikala ümber. Niiskuslembesid kõrgrohustuid (6430) leidub kaitsealal Tõlinõmme raba ja järve vahetus läheduses. **Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)** on liigirikkad ning neil on nii niiskeid kui ka kuivi alatüüpe. Elupaigatüüpi kuuluvad ka kaua aega tagasi (kümme aastat ja enam) sööti jäetud põllumaad, millel on enam-vähem taastunud looduslik taimkate. Elupaigatüüpi säilimiseks on vajalik niitmine või karjatamine. Kaitsealal leidub aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite ala idaservas. **Kadastikena (5130)** käsitletakse alasid, kus põõsarindes domineerib kadakas. Alad võivad olla nii mahajäetud kui ka hooldatavad (enamasti karjatatavad). Nende säilimiseks on vajalik tagada alal karjatamine, juba liigselt võsastunud aladel on vajalik põõsa- ja puurinde harvendamine. Kaitseala kontekstis eelistatakse siiski loopealseid kadastikele, kuna kadastike liigirikkus on kokkuvõttes oluliselt väiksem.

Sood ja allikad. Karbonaatse veega **liigirikaste madalsoode (7230)** elupaigatüüp hõlmab madalsoode liigirikamat osa, kus leidub rohkesti lubjalembesid liike, teiste seas käpalisi. Elupaigatüüp on rohkem levinud Lääne- ja Põhja-Eestis, mujal on levik harv. Madalsood on kuivendusest kõige enam kahjustatud sootüüp. Praeguseks on säilinud vaid ligikaudu 10% möödunud sajandi alguse madalsoodest. Suur osa endisi madalsoid on hävinud pöördumatult. Veerežiim on vähemasti osaliselt rikutud ka Tõlinõmme rabast kagusse jäävas madalsoos. **Rabad (7110*)** ehk kõrgsood on soode arengu viimane aste, kus taimede surnud osadest ladestunud turvas on juba nii tüse, et taime juured ei küündi enam toiteainerikka veeni ning seetõttu saavad toitained üksnes nii palju, kui neid toovad rabasse sademed. Raba taimestus valitsevad turbasamblad ja puhmastaimed, puisrabades kasvab ka kiduraid mände, harva üksikuid kaski (Paal, 2007). Tõlinõmme raba, mis moodustab peamise osa kaitseala lääneosast, on lõunaosas suures osas rikutud. Seetõttu koosneb see soola nii säilinud rabaosast (7110*) kui ka taastumisvõimelisest rabast (7120). Kaitseala eesmärgiks on seatud elupaigatüüpi loodusliku raba (7110*) kaitse. Taastumisvõimelist raba kaitse-eesmärgiks ei lisata, sest rikutud raba säilitamine pole eesmärk omaette. Pikaajaline kaitse-eesmärk on ka sellel soolal taastunud raba (7110*). Mitmekesiseid taimekooslusi hõlmavaid **siirde- ja õõtsiksoid (7140)** leidub kõigis suuremates sookompleksides väikeste kildudena, need asuvad tavaliselt madalsoode ja rabaalade vahel. Tõlinõmme soo põhjaosa moodustab siirde- ja õõtsiksoo (7140), mis on tekkinud Tõlinõmme järve kinnikasvamisel kuivendamise tõttu. Järvest on säilinud üksnes väike ja roostunud veekogu. Elupaigatüüpi ohustab veerežiimi oluline muutumine. **Nokkheinakooslusi (7150)** leidub Eestis rabaälvestes ja need moodustavad osa rabale iseloomulikust taimkattekompleksist. Seda elupaigatüüpi käsitletakse rabakoosluse loomuliku koostisosana ja eraldi ei kaardistata. Euroopas, kus rikkumata rabasid on vähe, väärtustatakse nokkheinakooslusi eraldi elupaigana. **Nõrglubja-allikad (7220*)** on väikesemõõtmelised karedaveelised allikaid, kus toimub aktiivne nõrglubja moodustumine ja kus domineerivad samblad. Kaitsealal on nõrglubja-allikad kaardistatud Tõlinõmme veehoidla servas.

Metsad. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) on vähemalt keskealised järjepidevad madal soo- ja lodulehtmetsad tasandikel, laugetes nõgudes või nõlvade jalamil, kus põhjavesi on maapinna lähedal. Põhjavee tase on muutuv: kevaditi sageli maapinnal, suvel sügavamal. Kaitsealal leidub soostuvaid ja soo-lehtmetsi Tõlinõmme raba ümbruses. Elupaigatüübi seisundit kahjustavad eelkõige raied ja kuivendus, kuid sihtkaitsevööndi kaitsekord tagab väärtuste säilimise.

Käsiitiivaliste elu- ja toitumispaiad. Kaitsealal on kaardistatud II kaitsekategooriasse kuuluvate nahkhiirte veelendlase (*Myotis daubentonii*), tiigilendlase (*Myotis dasycneme*), tõmmulendlase (*Myotis brandtii*), suurkõrva (*Plecotus auritus*) ja põhja-nahkhiire (*Eptesicus nilssonii*) lennuala ja talvitumispaiad. Tiigilendlase elupaikade kaitse on seatud ka loodusala üheks eesmärgiks.

Tiigilendlane (*Myotis dasycneme*) on II kaitsekategooriasse kuuluv käsiitiivaline, Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohulähedases seisus ning kuulub ka loodusdirektiivi II ja IV lisasse. Tiigilendlane on üks suurimaid Eestis elavaid nahkhiiri. Tema kehapikkus on 51–73 mm ja kaal 10,5–28,5 g. Tiigilendlase värvus seljal võib varieeruda tuhkhallist kastanpruunini, kuid leidub ka mustjaspruune ja täiesti musti isendeid, kõhualune on neil tavaliselt hallikasvalge. Eestis on tiigilendlast leitud nii mandrilt kui ka Saaremaalt, kuid ta on võrdlemisi haruldane. Mõnevõrra rohkem on teda tabatud Tallinna ümbrusest. Tiigilendlase elupaigad on hõredad puistud ning puude ja lagendikega vahelduvad alad. Nagu nimigi näitab, on see loom seatud ka veega ning toitu kogubki tiigilendlane vaid väiksemate järvede, tiikide ja aeglase vooluga jõgede kohal lennates. Sääskede ja kihulaste ning teiste väiksemate putukate otsinguil lendavad tiigilendlased madalal veepinna kohal, harva tõusevad nad kõrgemale. Nende lend on jõuline, liigutused on aeglased ja sujuvad, järske pöördeid nad ei tee. Tiigilendlaste lend võib kesta kogu öö väikeste vaheaegadega. Päeval varjuvad loomad katusealustesse, seinapragudesse ja puuõõntesse. Tiigilendlase arvukus on väike ja see liik on ohus mitme asjaolu tõttu. Lendlaste elupaigad hävivad üldise linnastumise tõttu ja üha vähemaks jääb sobivaid talvituspaiaku, kus temperatuur säiliks sobivana ja kus poleks inimesi häirimas. Negatiivselt võib mõjuda ka putukatõrjekemikaalide kasutamine.

Taimed. Väana maastikukaitsealal asuvad loopealsed on III kaitsekategooriasse kuuluva taimeliigi põõsasmarana (*Potentilla fruticosa*) olulised kasvukohad. Põõsasmarana-loopealsed on Mandri-Eestis levinud vaid paiguti põhja- ja loodeosas, eeskätt just Väana ja Keila piirkonnas. Piirkonna taimekooslused on erilised ka II kaitsekategooriasse kuuluvate taimede poolest. Väana piirkonnas on esinduslikud aasnelgi (*Dianthus superbus*) ja jumalakäpa (*Orchis mascula*) populatsioonid.

Põõsasmaran (*Potentilla fruticosa*) on III kaitsekategooriasse kuuluv taim ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohulähedases seisus. Põõsasmarana lood on väga haruldased kogu maailmas. Need on levinud vaid õhukese savika moreeniga kaetud kompaktsel paealuspõhjal. Kevaditi ja sügiseti ning suuremate sadude järel ei jõua vesi maasse imbuda ning koguneb üsna suurtel aladel lohkudesse. Põõsasmaran on mitmeaastane heitlehine ja rohkesti harunev ühekojaline põõsas kõrgusega 0,5–1 m ning on Loode-Eesti paepealsete niitude taim. Seal leidub seda sageli massiliselt. Põõsasmaranat looduslikult mujal Eestis ei kasva ja tema kasvukohti ohustab nii ehitustegevus, metsastamine kui ka alade kinnikasvamine. Põõsasmarana kaitse toimub liigi kasvukohaks olevate loopealsete kaitse kaudu.

Aasnelk (*Dianthus superbus*) on nelgiliste sugukonda kuuluv II kaitsekategooria looduskaitsealune soontaimeliik, mida leidub Eestis paiguti ja mis kasvab siin oma areaali loodepiiril. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi on aasnelk ohustatud liik,

mille arvukus väheneb. Aasnelk on levinud peamiselt Põhja- ja Lääne-Eestis ning on seal kohati suhteliselt sage. Liigi leiukohtade arv on viimastel aastakümnetel oluliselt vähenenud. Aasnelgi kasvukohtadeks on loopealsed ja niidud. Aasnelk eelistab nõrgalt happelist kuni nõrgalt aluselist mulda. Vääna piirkonna loopealsed on esinduslikud aasnelgi kasvualad. Vaatamata asjaolule, et Vääna aasnelgi alad on olnud pikka aega hooldamata, on seal säilinud väga esinduslik ja arvukas populatsioon, mis on tingitud liigile soodsatest elupaigatingimustest. Siiski võib osutada vajalikuks põõsasmarana osaline eemaldamine, et parendada liigile sobivaid valgustingimusi.

Jumalakäpp (*Orchis mascula*) on II kaitsekategooriasse kuuluv orhideeline. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi kuulub jumalakäpp kategooriasse „ohulähedane”. Eestis kasvavad jumalakäpad metsas, puisniitudel ja põõsastega aruniitudel, sagedamini lubjarikkal mullal. Liigi sagedased tolmeldajad on kimalased, kägukimalased ja erakmesilased. Avatum ja päikeselisem kasvukoht on tolmeldajatele soodsam ning soodustab seeläbi jumalakäpa viljumist. Vegetatiivse paljunemise võime on väga piiratud. Seetõttu võib Vääna maastikukaitsealal osutada vajalikuks põõsasmarana osaline eemaldamine, et parendada liigile sobivaid valgustingimusi.

Loodusdirektiivi rakendamine. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaigatüüpe ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 lõike 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks vajalikud kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Vääna maastikukaitseala kuulub Vääna loodusala (EE0010125) koosseisus üleeuroopalisse kaitsealade võrgustikku Natura 2000. Loodusalal kaitstakse elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas: vähekuni keskoitelised kalgiveelised järved (3140), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), kadastikud (5130), lood (alvarid – 6280*), sinihelmikakooslused (6410), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (7110*), nõrglubja-allikad (7220*), nokkheinakooslused (7150) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), ning loodusdirektiivi II ja IV lisas nimetatud loomaliiki tiigilendlast (*Myotis dasycneme*).

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Vääna maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigaelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib

konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine levikualal.

Teadaolevatest II ja III kaitsekategooria liikidest, mida ei ole loetletud kaitseala kaitse-eesmärgina, leidub keskkonnaregistri andmetel alal taimeliikidest II kaitsekategooriasse kuuluvaid liike kõdu-koralljuurt (*Corallorhiza trifida*) ja kuninga-kuuskjalga (*Pedicularis sceptrum-carolinum*) ning III kaitsekategooriasse kuuluvaid liike vööthuul-sõrmkäppa (*Dactylorhiza fuchsii*), kahkjaspunast sõrmkäppa (*Dactylorhiza incarnata*) ja laialehise neiuvaipa (*Epipactis helleborine*). Keskkonnaregistri andmetel leidub alal ka III kaitsekategooriasse kuuluva hiireviu (*Buteo buteo*) elupaik. Nimetatud liikide korral tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Vääna maastikukaitseala on 1991. aastast looduskaitse all olnud kompaktne ala, kus leidub suurel pindalal Euroopas ohustatud ja haruldasi elupaigatüüpe neile omase liigilise mitmekesisusega. Kaitseala lääneosas paikneb liigendatud kallastega Tölinõmme ehk Humala järv. Järv asub klindipealsel tasandikul aluspõhjalises häilus (mõõtmed umbes 1,7 x 2 km). Tegemist on Litoriinamere laguuniga, mille soostumine algas juba Antsülusjärve ajal. Veel 1930. aastate alguses oli Tölinõmme järv Eerik Kumari andmetel oma mitmest tuhandest paarist koosneva naerukajakakolooniaga üks meie kõige linnurikkamaid. 1937. aastal lasti aga järv alla: selleks et luua uusi karjamaid, kaevati magistraalkraav Keila jõeni, nii et veesilmast jäi alles vaid ligikaudu kolmandik. 1980. aastatel oli Tölinõmme järv oma linnurohkusega ornitoloogide armastatud vaatluspaik. 1987. aasta 16. mail ELUS-i bioloogiasektsiooni korraldatud vaatluspäeval, mida juhtisid Tiit Randla ja August Mank, pandi kirja 74 linnuliiki.

Loodusdirektiivi elupaigatüüpidega on kaetud 88% kaitsealast (352 ha). Suurema osa moodustavad sellest lood ehk alvarid (6280*) ja rabad (7110*), mida leidub vastavalt 161 ja 131 ha. Mõlemat elupaigatüüpi on hinnatud esinduslikkusega B (esinduslik). Kadastikud (5130) on kaardistatud alvaritega kaasnevaks elupaigatübiks. Siirde- ja õõtsiksoode (7140) seisundit on hinnatud esinduslikkusega B ning aluseliste ja nõrgalt happeliste liigirikaste madalsoode (7230) seisundit esinduslikkusega C. Soostuvaid ja soolehtmetsi (9080*) leidub 32 ha esinduslikkusega B (esinduslik), vähe- kuni keskoitelisi kalgiveelisi järvi (3140) 6 ha esinduslikkusega B, huumustoitelisi järvi ja järvikuid (3160) 0,3 ha esinduslikkusega B, niiskuslembeseid kõrgrohustuid (6430) 11 ha ja neid on hinnatud esinduslikkusega C (arvestatava esinduslikkusega), sinihelmikakooslusi (6410) 1,8 ha esinduslikkusega C, aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitusid (6510) 8 ha esinduslikkusega C ning nõrglubja-allikaid (7220*) 1 ha esinduslikkusega A (väga esinduslik).

Vääna maastikukaitseala kaitse-eesmärkides ei kajastata kõiki Vääna loodusala eesmärgiks seatud elupaigatüüpe. Karstijärved ja -järvikud (3180*) Vääna maastikukaitsealal puuduvad, loodusala piires leidub karstijärvi ja -järvikuid Vääna hoiualal. Toetudes eri inventuuride andmetele, selgub, et Vääna maastikukaitsealal puuduvad ka loodusala eesmärgiks seatud liigirikad niidud lubjavesel mullal (6270*), mis on inventeeritud loodusalale jääval Vääna hoiualal.

Vääna maastikukaitseala on oluline käsitiivaliste elu- ja toitumispaik. Nahkhiirte seiret on alal tehtud erinevate vahesammudega alates 1978. aastast. Viimati seirati Humalas nahkhiiri 2008. aasta veebruaris, kui tuvastati 33 tiigilendlase, 21 suurkõrva, 43 veelendlase, 32 põhja-nahkhiire ja 47 tõmmulendlase isendit. Nahkhiirte talvitumispaik ja lennuala asub kaitseala ja loodusala kaguosas. Talvitumispaigad jäävad eelkõige Vääna hoiualale, kuid väike osa (25 ha) lennualast jääb ka maastikukaitseala piiridesse. Põõsasmارانat leidub kaitsealal ligikaudu 170 ha-l, kuid lisaks kasvab taim maastikukaitsealast väljas Vääna hoiualal. Eestis on põõsasmارانa-loopealsed levinud vaid paiguti Mandri-Eesti põhja- ja loodeosas, eeskätt just Vääna ja Keila piirkonnas. Aasnelgi suured ja elujõulised populatsioonid on avastatud 2017. aastal. Jumalakäpp on alal registreeritud umbes kolmel hektaril, tõenäoliselt kasvab liik veel laiemal alal. Läheduses, Naage külas on piirkonna üks kõige esinduslikumaid kasvualasid, kus kasvab üle 1000 taimet ja taimekooslused on kahel alal väga sarnased.

Lisaks eespool kirjas olevale on Vääna maastikukaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud ka asjaoluga, et Vääna maastikukaitseala ja Vääna hoiuala põhjal on loodud Vääna loodusala, mis kuulub Natura 2000 võrgustikku.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitseala on loodud eelkõige taimestiku ja poollooduslike koosluste ehk hooldatud avatud maastike säilitamiseks, siis on kaitstavat loodusobjekti algusest peale käsitletud maastikukaitsealana. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme eri rangusega võõndi moodustamist ja sihtkaitsevõõndi-režiimi kehtestamist. Sihtkaitsevõõndisse on määratud looduslikud kooslused, kus nende areng tuleb tagada valdavalt looduslike protsessidena. Vähesel määral on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul elupaigatüübi säilimiseks või seisundi parandamiseks vajalikud tegevused. Hoiualal ei ole võimalik piirata näiteks rahvaürituste korraldamist ettevalmistatud kohas, kuid sihtkaitsevõõndisse tzoneeritud raba-elupaigad on väga tallamistundlikud ning pinnas ja taimestik taastub selle rikkumise korral alles väga pika aja jooksul. Sihtkaitsevõõndi režiim on vajalik ka soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) elupaigatüübi kaitseks. Piiranguvõõndis, sh hoiualal, on võimalik piirata küll uuendusraieid, kuid hooldusraieid ei ole võimalik piirata. Hooldusraietega kahjustatakse oluliselt soostuvate ja soolehtmetsade seisundit, sest sellega eemaldatakse elupaigatüübile omased tunnuselemendid, nagu vanad, murdunud ja surnud puud. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja võõndite piirid

Kaitseala ja võõndite piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed, rajad, kraavide kaldad, mõõdistatud maauksused). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Planeeritavates piirides on kaitseala pindala 408,4 ha (sellest on sihtkaitsevõõndis 182,2 ha ja piiranguvõõndis 226,2 ha). Kaitsealal on riigimaad 226,3 ha (sellest 147,6 ha sihtkaitsevõõndis), eramaad 147,7 ha (sellest 18,8 ha sihtkaitsevõõndis) ja jätkuvalt riigi omandis olevat maad 34,4 ha (sellest 15,8 ha sihtkaitsevõõndis).

Vääna maastikukaitseala välispiiri oluliselt ei muudeta. Maastikukaitseala välispiir on optimaalne ja sellega tagatakse piirkonnas leiduvate loodusväärtuste kaitse. Välispiiri korrigeerimine puudutab peamiselt kaitseala välispiiri ühildamist vahepeal katastrisse kantud katastriüksuste piiridega ning looduses paremini jälgitavate objektidega (näiteks teed ja kraavid) ning uue põhikaardi kasutamisega.

Pindalalised muutused eramaade osas on järgmised. Piiranguvööndist läheb sihtkaitsevööndisse 0,2 ha eramaad. Seda põhjusel, et eraomandis olev katastriüksus ei kulge korrapäraselt, läbib liinialust maad ja kattub seejärel ühtlase metsamassiiviga väikeses ulatuses. Sihtkaitsevööndist läheb piiranguvööndisse 1,3 ha, sest uus tsoneering jälgib uuemat põhikaarti ja selgemat piiritlemise alust. 2,4 ha eramaid tsoneeritakse piiranguvööndist hoiualasse, et kaitseala ja hoiuala piir oleks looduses kergemini tuvastatav.

Vääna maastikukaitseala välispiir kulgeb põhja- ja idaosas mööda Vääna–Keila-Joa ja Kumna–Vääna maantee teemaaüksuste lõuna- ja lääneserva (teemaa jääb alast välja) kuni kaitseala kagunurgas oleva jalgrajani. Edasi jätkub lõunapiir mööda pinnasteede ja radade serva (jäävad alast välja) kuni kaitseala edelanurgas oleva teeristini ja punktist koordinaatidega X: 521 912,654 ja Y: 6 582 055,363 mööda mõttelist sirget Rahutalu (19801:011:0591) maaüksuse idanurgani, sealt edasi mööda maaüksuse piiri kuni kuivenduskraavini. Edasi kulgeb lõuna- ja läänepiir mööda kuivenduskraavide serva (kraavid jäävad alast välja) kuni Siimaste (19801:011:0421) maaüksuse piirini. Punktist koordinaatidega X: 520 618,781 ja Y: 6 583 273,562 kulgeb piir mööda mõttelist sirget kuni kaitsealast välja jääva maaüksuse Keila metskonna 186 (19801:011:1116) kagunurgani. Maaüksuse Keila metskonna 186 juurest suundub piir mööda maaüksuste piire kuni elektriliinini. Elektriliin jääb edaspidi alast välja, puhvriks on arvestatud 15 m. Üle elektriliini kulgeb piir mööda Vääna maastikukaitseala 1 katastriüksust mööda, seejärel Tisleri 2 katastriüksust (19801:011:0399) pidi Vääna–Keila-Joa maantee maaüksuseni punkti X: 521 283,977 ja Y: 6 584 255,803.

Tölinõmme sihtkaitsevööndi pindala on suurendatud 170,6 ha-lt 182,2 ha-ni ehk 11,6 ha võrra. Sihtkaitsevööndisse on täiendavalt määratud osa jätkuvalt riigi omandis olevast maast, kus on kaardistatud elupaigatüübid huumustoitelised järved ja järvikud (3160), rabad (7110*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) soodsat seisundit ei ole võimalik piiranguvööndis tagada. Sihtkaitsevööndi režiim tagab elupaigatüübi loodusliku arengu. Sihtkaitsevööndisse jääb terviklik rabaala koos Tölinõmme järve ja seda ümbritseva õõtsikuga. Laiendusega on tagatud täiendavalt 8 ha soostuvate ja soolehtmetsade (9080*) kaitse. Kuigi piiranguvööndis on võimalik keelata kõik uuendusraied, on soostuvate ja soo-lehtmetsade seisundit võimalik kahjustada ka hooldusraietega. Seetõttu on põhjendatud soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) tsoneerimine sihtkaitsevööndisse.

Sihtkaitsevööndi ja piiranguvööndi vaheliseks piiriks on kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte, nagu elektriliin puhvriga (15 m), teeserv ja kuivenduskraavid (jäävad vööndist välja), samuti Järve (19801:011:1560) maaüksuse piiri ja Tölinõmme järve kallast. Jätkuvalt riigi omandis oleval maal kulgeb vöönditevaheline piir mööda kõlvikupiiri. Sihtkaitsevööndisse jäävad järgmised maaüksused: täielikult Vääna maastikukaitseala (19801:011:0111), osaliselt maaüksused Järve (19801:011:1560), Vabadiku (19801:011:0418), Keila metskond 164 (19801:011:1115), Siimaste (19801:011:0421), Sooääre (19801:011:0039), Kotlipa (19801:011:0462) ja Rahutalu (19801:011:0591) ning väga väikese alana (alla 0,1 ha) maaüksused Sinika (19801:011:0466), Keila metskond 237 (19801:001:2336) ja Tisleri 2 (19801:011:0399). Kõigi nende maaüksuste sihtotstarve on maatulundusmaa.

Vääna piiranguvööndi pindala on vähendatud 238,2 ha-lt 226,2 ha-ni ehk 12 ha võrra. Samas on selle suuruse võrra laienenud Vääna hoiuala. Piiranguvööndisse jäävad peamiselt poollooduslikud kooslused, mis säilivad vaid inimese kaasabil. Seetõttu on sellised kooslused määratud majandatavasse vööndisse. Samuti on piiranguvööndisse määratud kaks hoonestatud kinnistut.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvaid loodusväärtusi (Keskkonnaregister, elupaigatüüpide inventuurid), Harku valla üldplaneeringut, kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja eelnõu kohta koostatud eksperdiarvamust (Timo Kark, Kark OÜ 2015), samuti poollooduslike koosluste inventuure (Pärandkoosluste Kaitse Ühing 2015, Metsaruum OÜ 2016).

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal leiduvate liikide ja elupaigatüüpide soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse § 32; edaspidi *PS*). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse loodusdirektiivist riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Kaevandamisalase ja metsamajandusalase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Kaitsekorra järgnevatel peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks on need piirangud vajalikud.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud ühte piiranguvööndisse ja ühte sihtkaitsevööndisse.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 28. juuni 2000. a määrus nr 215 „Vääna maastikukaitseala kaitse-eeskiri”.

Muudetakse Vabariigi Valitsuse 16. juuni 2005. a määruse nr 144 „Hoiualade kaitse alla võtmine Harju maakonnas” § 1 lõike 1 punkti 24 alusel kaitse alla võetud Vääna hoiuala piiri. Hoiualade määruse lisas esitatud Vääna hoiuala kaart „Vääna hoiuala” asendatakse käesoleva eelnõu lisas esitatud kaardiga. Hoiualade määruse muutmiseks ei kaasne kaitseväärtustega alade kaitse alt väljaarvamist, täpsustatud on kaitstava ala välispiiri vastavalt põhikaardile.

Kaitsealal ei kasva adrut ning seetõttu ei ole vajadust reguleerida kaitse-eeskirjas selle varumist.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Inimestel on lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Need tegevused alal leiduvaid loodusväärtusi ei kahjusta ning alal ei asu häirimistundlike liikide elupaikasad.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud õuemaal ja kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Telkimine ja lõkke tegemine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Kaitsealal on kaks hoonestatud kinnistut. Õuealal telkimine ja lõkke tegemine ei kahjusta kaitseväärtuste seisundit, sest õuealad on telkimiseks ja lõkke tegemiseks sobivad kohad, seal ei ole looduskooslusi. Eramaal telkimisel ja lõkke tegemisel peab arvestama keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35–36 sätestatud. Kaitse-eeskirja uuendamise ajal ei ole kaitsealale rajatud väljaspool õueala ühtegi telkimis- ega lõkkekohta ning seda ei ole kaitsekorralduskavaga ka ette nähtud. Samas kui eramaaomanik soovib oma maale telkimiseks ja lõkke tegemiseks ettevalmistatud koha rajada, siis on tal selleks võimalus. Kaitseala valitseja annab selleks nõusoleku, kui väljavalitud kohas ei leidu kooslusi ja kaitsealuste liikide kasvukohti, mida telkimine ja lõkke tegemine võivad kahjustada. Telkimine ja lõkke tegemine ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Näiteks poollooduslike koosluste hooldamise või taastamise käigus võib tekkida vajadus võsa põletada. Nõusoleku andmisel saab kaitseala valitseja seada tingimusi, et lõkke tegemine ja telkimine ei kahjustaks loodusväärtusi.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine teedel, jalgratastega ka radadel. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel ning piiranguvõõndis liinirajatiste hooldustöödel ja metsa- või põllumajandustöödel. Tee mõiste on sätestatud ehitusseadustiku §-s 92. Olemasolevatel teedel sõidukiga ja radadel jalgrattaga sõitmine ei ohusta kaitseala kaitse-eesmärke. Maastikusõidukiga sõitmine teedel on lubatud vastavalt liikluseaduse § 154 lõikes 1 esitatud erisustele, mille alusel on maastikusõidukiga teedel sõitmine lubatud jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole maastikusõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend. Sõidukitega sõitmine väljaspool teid kahjustab olulisel määral pinnast. Sookooslused on väga õrnad ning pinnase taastumine võtab aega aastakümneid. Kaitseala on kaetud suurel määral loodusdirektiivi elupaigatüüpidega ning sõidukiga sõitmine väljaspool teid kahjustab otseselt nende elupaigatüüpide seisundit ja kamarat. Erandid on vajalikud, et tagada liinirajatiste hooldamine, võimaldada piiranguvõõndis metsa- või põllumajandustööd, soodustada teadustegevust, hõlbustada järelevalve ning kaitseala valitsemise ja korraldamisega

seotud tegevusi. Näiteks võib väljaspool teid sõidukitega sõita poollooduslike koosluste taastamise või hooldamise eesmärgil.

Kaitsealal on lubatud ujuvvahendiga sõitmine ja kalapüük. Kaitsealal asub Tölinõmme järv, kus on võimalik kalastada. Kuna järv on roostunud, siis ei ole kalapüük kaldalt valdavalt võimalik ning kala saab püüda üksnes paadist. Järv on kahanenud 6 ha suuruseks. Kuna järve äärde viib ainult üks tee ning sinna saab läbi erakinnistu, siis võib probleemiks olla ujuvvahendi transportimine järve äärde.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine. Jahipidamine ei ohusta ala ulukipopulatsioone ja alal ei leidu häirimistundlikke liike. Jahipidamise jätkumise lubamine soosib hilisemat koostööd jahimeestega väikekiskjate arvukuse reguleerimisel.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada paadisilda, seada projekteerimistingimusi ja anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba või ehitusluba ega esitada ehitusteatist, ning jahiulukeid lisaõõta.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas. Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjulikku mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamiseks. Kaitsealal on Tölinõmme sihtkaitsevöönd. Tölinõmme sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsa- ja soo- ja järvekoosluste ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. 50 osalejat on optimaalne arv, mis annab võimaluse looduses liikuda ka suurematel gruppidel, kahjustamata selle käigus keskkonda. Rahvaürituse kooskõlastamine on vajalik eelkõige tallamistundlike koosluste kaitseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Kuigi praegu vajadus hooldustegevuseks puudub, ei ole seda kaitse-eeskirjaga välistatud, vaid on jäetud võimalus lubada liigi elutingimuste säilitamiseks vajalikke tegevusi. Näiteks võib põõsasarana kasvukohti ohustada metsastumine. Samas võib põõsasarana ise domineerima hakata ja lämmatada teisi väiksemaid taimi, näiteks jumalakäppa ja aasnelki. Sel juhul võib tekkida vajadus hõrendada või tekitada lagedamaid alasid põõsasarana väljadesse.

Eelnõuga on lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd. Kaitsealal ja selle vahetus läheduses asub mitu majapidamist, kelle jaoks võib maaparandussüsteemide hooldamine osutada vajalikuks. Kraavide hooldamisel tuleb arvestada kuivenduste suhtes tundlike liigniiskete koosluste veerežiimi säilitamise vajadust. Tulenevalt tehnoloogiast, ehitise eripärast ja asukohast ei saa määrusega lõplikult hinnata, kas kuivendussüsteemide hooldus ohustab kaitse-eesmärke või mitte, mistõttu jääb see igakordseks kaalutusotsuseks. Kuna kaitseala valitsejale jääb õigus hinnata hoiutööde mõju kaitse-eesmärkidele, siis ei sea see leevendus ohtu kaitse-eesmärkide saavutamist. Hoiutööd, milleks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, on näiteks puittaimestiku raiumine, veejuhtme sügavuse ja põhjalaiuse taastamine sette eemaldamisega, truubi ja regulaatori settest puhastamine, truubiotsakute korrastamine ja voolutakistuse eemaldamine. Kui eemaldatakse voolutakistusena üksikuid esemeid, nagu langenud puud, suuremad kivid, prügi jne, või niidetakse rohhtaimi ja peenvõsa, siis kaitseala valitseja nõusolekut vaja ei ole.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud loodusliku veerežiimi taastamine. Leevendus on vajalik, et aidata vajaduse korral kaasa looduslikkuse taastamisele, olemasolevate elupaikade seisundi paranemisele ja liigilise mitmekesisuse suurenemisele. Loodusliku veerežiimi taastamine kraavitatud aladel võib osutada vajalikuks, kuna inimese kaasabita ei suuda alad taastuda või taastuvad väga aeglaselt. Tölinõmme raba on inimõju tagajärjel rikutud, kuid tegemist on taastumisvõimelise rabaga. Ka Tölinõmme järv on kaotanud suure osa veest inimõju tagajärjel ning järve pindala on kahanenud 6 ha-ni. Kaitsekorralduskavaga on ette nähtud tõsta Tölinõmme järve veetaset ja sulgeda rabast väljuvad kraavid. Loodusliku veerežiimi taastamise lubamisel tuleb hinnata selle mõju kaitsealale tervikuna.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud tee või tehnovõrgu rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks ning tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala

tarbeks. Kuigi otsest vajadust tehnovõrgu või tee rajamiseks sihtkaitsevööndisse ei ole, on jäetud võimalus selle lubamiseks. Sihtkaitsevööndisse jääb Tõlinõmme järv, Tõlinõmme raba ja teised liigniisked kooslused, mistõttu ei ole suurt tõenäosust, et keegi soovib sinna rajada teed või tehnovõrgurajatisi. Küll aga on sihtkaitsevööndisse rajatud linnuvaatlustorn, mis on nüüdseks amortiseerunud. Loodusväärtuste tutvustamiseks võib osutuda vajalikuks tootmisotstarbeta rajatiste püstitamine (nt uus linnuvaatlustorn). Kuna tegevus eeldab kaitseala valitseja nõusolekut, siis saab kaitseala valitseja hinnata planeeritavate tegevuste mõju kaitseala loodusväärtustele.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Leevendus annab kaitseala valitsejale võimaluse lubada erinevaid tegevusi koosluste kujundamiseks, kui see on kaitse-eesmärkide seisukohast oluline (nt veerežiimi muutmisega kujundatakse ka kooslusi). Loodusliku veerežiimi taastamiseks võib osutada vajalikuks näiteks võsa eemaldamine kraavikallastelt. Kuna tegevus eeldab kaitseala valitseja nõusolekut, saab kaitseala valitseja seada tingimusi tegevuse läbiviimiseks, sh seada tingimusi raieaja ja tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse kohta.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud pilliroo varumine. See ei kahjusta üldiselt alal leiduvaid väärtusi, kuid vajab siiski teatud piiranguid, näiteks tulenevalt pinnase kaitse vajadusest. Seetõttu on tegevus lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul. Pilliroogu võib käsitsi varuda kuni pinnase külmumiseni pinnase kaitse vajadusest tulenevalt, st selleks et vältida pinnasekahjustusi roo mehhaniseeritud ja suuremahulisel varumisel. Kaitseala valitseja nõusolek võimaldab seada roo varumisele tingimusi, mis välistavad kaitseväärtuste kahjustamise. Külmumata pinnaselt on roogu üldjuhul lubatud varuda käsitsi ja kaitseala valitseja võib lubada külmumata pinnaselt roogu varuda ka kerge, laiade ratastega masinaga, mis ei kahjusta pinnast. Kaitseala valitsejale jääb õigus määrata roovarumise koht ja tingimused. Pilliroo varumisel saab kaitseala valitseja lähtuda kooskõlastuse andmisel kaitstavate roostikuliikide elupaikade teadaolevatest asukohtadest ning võimaldada roovarumist sellistes paikades ja sellisel ajal, et see ei mõjutaks negatiivselt kaitsealuste liikide seisundit.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd. Kuna kaitse-eeskirjaga on lubatud tee ja tehnovõrgu rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks ning tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks, siis tekib rajatiste püstitamisel vajadus ka nende hooldamiseks. Hooldustööde lubamisel arvestab kaitseala valitseja nõusoleku andmisel, et tegevus ei kahjustaks ala kaitse-eesmärke.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisustega. Sihtkaitsevööndis asuvaid loodusvarasid ei arvestata tarbimisvarudena. Sihtkaitsevööndis peab olema keelatud igasugune tegevus, mis kahjustab või hävitab sealseid loodusväärtusi. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndi peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on

kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Väana piiranguvöönd. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on poollooduslike koosluste säilitamine ning nõrglubja-allikate ja kaitsealuste liikide kaitse. Piiranguvööndisse on tzoneeritud looduskaitsealiselt vähemväärtuslikud metsaalad, kuid oluline on tagada metsa kui maastikuelemendi säilimine.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjaga sätestatud erisustega (kaitse-eeskirja § 6 ja § 15).

Piiranguvööndis on lubatud biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine õuemaal. Kaitsealad moodustatakse kompaksete looduskoosluste kaitseks, õuemaal ei ole aktiivsete meetmete kasutamine vajalik. Väljaspool õuemaad on biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine looduskaitseaduse § 31 lõike 2 punkti 7 alusel keelatud. Nende kasutamine kahjustab koosluste looduslikku tasakaalu ning vähendab koosluste ja liigilist mitmekesisust. Samuti võib see soodustada mõne liigi domineerimist.

Piiranguvööndis on lubatud kuni 70 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Rohkem kui 70 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Kaitse-eeskirjaga ei piirata rahvaürituse korraldamist ettevalmistatud kohas. 70 osalejaga rahvaürituse lubamine selleks ettevalmistamata kohas on optimaalne arv, mis annab võimaluse looduses liikuda ka suurematel gruppidel. Piiranguvööndis ei ole sedavõrd tallamistundlikud alad, kui sihtkaitsevööndis. Piiranguvööndisse jäävad peamiselt kuivad rohumaad kadastikega. Rohkem kui 70 osalejaga ürituse puhul ettevalmistamata kohas saab kaitseala valitseja vajaduse korral piirata rahvaürituse korraldamist, arvestades seejuures näiteks ürituse iseloomu. Suurema inimeste arvuga ürituse piiramine ja suunamine võib osutada vajalikuks, kuna piiranguvööndisse jäävad ka mitu II kaitsekategooria taimede leiukohta. Välistatud pole ka kaitsealuste linnuliikide pesitsemine, sest sobivaid biotoope on palju. Kaitseala ei ole üldiselt oluline loodusturismi sihtpunkt.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine. Kuna kaitsealal on kaks hoonestatud kinnistut, siis võib osutada vajalikuks uute hoonete püstitamine. Kuna hoonestatud aladele ei jää haruldasi looduskooslusi, siis võib kaitseala valitseja lubada uute hoonete püstitamist olemasolevatele õuemaadele. Harku valla üldplaneeringu kohaselt on kogu loodusala määratud range režiimiga looduslikuks haljasmaaks, kus lisahoonestust ette ei nähta. Samas on leevendus otseselt vajalik kahe kinnistu tarbeks (kinnistu katastritunnusega 19801:011:1560 ja 19801:011:0775). Lisaks võib tekkida vajadus ehitise püstitamiseks kaitseala tarbeks, näiteks varjualuste rajamiseks loomadele. Kaitseala valitseja saab piirata ehitise püstitamist, kui see ohustab loodusväärtuste säilimist.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmise. See võib osutada vajalikuks Tõlinõmme järve veerežiimi taastamisel. Kuigi Tõlinõmme järv on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, jääb piiranguvööndisse Tõlinõmme veehoidla, mis on ühenduses Tõlinõmme järvega. Tõlinõmme järve veerežiimi muutmisel muudetakse ka veehoidla veerežiimi ja vastupidi.

Piiranguvööndis on lubatud turberaie langi pindalaga kuni 2 ha. Piiranguvööndisse jäävad valdavalt poollooduslikud kooslused, kuid vähesel määral leidub ka metsamaad. Alal on metsaeraldise suurusega kuni 5 ha, mistõttu lageraie sellises ulatuses ohustaks piiranguvööndi kaitse-eesmärke. Metsadest on leitud kaitsealuseid liike (kuninga-kuuskjalg, laialehine neiuvaip, põõsasmaran), nende säilitamiseks on vajalik piirata uuendusraiate intensiivsust.

2.5.5.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud maavara kaevandamine, puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, uute veekogude ja maaparandussüsteemide rajamine ning roo varumine külmumata pinnaselt.

Maavara kaevandamise piirang on vajalik looduslike koosluste ja seal asuvate liikide elupaikade säilitamiseks. Kaitsealal leidub suurel pindalal väärtuslikke looduskooslusi, nagu rabad, siirdesoo- ja rabametsad, soostuvad ja soolehtmetsad, mis on elu-, toitumis- ja pesitsuspaigaks paljudele linnuliikidele ning kasvukohaks paljudele taimeliikidele. Piiranguvööndis asuvad poollooduslikud kooslused on oluliseks kasvukohaks põõsasmaranale. Maavara kaevandamine muudaks oluliselt piirkonna veerežiimi või hävitaks otseselt kooslusi ja taimede kasvukohti, mistõttu ei saa seda tegevust lubada. Väana loodusalale ei jää ühtegi aktiivse ega passiivse varuga maardlat. Ka ei ole seal kaardistatud maavara leiupaiku. Harku valla üldplaneeringuga on Väana loodusala määratud range režiimiga looduslikuks haljasmaaks.

Puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine vaesestab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet. Puhtpuistud ei ole Eesti loodusmaastikule omased ega sobi kokku ka kaitseala kaitse-eesmärkidega (elustiku mitmekesisuse kaitsega).

Piiranguvööndis on keelatud uue veekogu ja maaparandussüsteemi rajamine. Kaitsealale jääb suure mõjuga tehislik Tõlinõmme veehoidla. Täiendavaid inimtekkelisi veekogusid kaitseala säilinud loodusmaastikele juurde rajada ei saa, sest see kahjustaks ala väärtusi. Pinnase eemaldamise ja uue biotoobi loomisega nõrgestatakse Väanale iseloomulike taimekoosluste seisundit. Veerežiimi muutmise on üldjuhul olulise keskkonnamõjuga tegevus, mis mõjutab kooslusi (soid) ja liike negatiivselt. Tegemist on suurt piirkonda hõlmava tegevusega, mille mõju ulatub ka ümbritsevatele aladele, sh Tõlinõmme rabale ja järvele. Veerežiimi muutused muudavad kasvukohatingimusi ja seeläbi koosluste liigilist koosseisu ja mitmekesisust. Seega ei saa Väana piiranguvööndis lubada uute maaparandussüsteemide rajamist, sest sealne piirkond on juba niigi kuivendusvõrkude poolt mõjutatud ning see kahjustab oluliselt looduslike koosluste ja seal elavate liikide seisundit. Kaitsealale rajatud maaparandussüsteemid ja veerežiimi muutmised on rikkunud loodusliku veerežiimi ja kahjustanud koosluste seisundit. Tõlinõmme järve veerežiimi on muudetud ja seetõttu on järve pindala kahanenud 6 ha-ni.

Maaparandusseaduse kohaselt on maaparandussüsteem maatulundusmaa kuivendamiseks ja niisutamiseks ning keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis kantakse

maaparandussüsteemide registrisse. Maaparandussüsteemina ei käsitleta väikesemahulist kuivendusvõrku, mis rajatakse õuemaale hoone või hoonestuse teenindamiseks.

Keelatud on roo varumine külmumata pinnaselt. Piirang tuleneb pinnase kaitse vajadusest. Pilliroo varumine jäält ja külmunud pinnaselt ei kahjusta sealseid elupaiku ja on kaitsealal võimalik loodusväärtusi kahjustamata. Masinatega roovarumine on lubatud pärast vegetatsiooniperioodi lõppu külmunud pinnasel, kui võimalik kahju elustikule ja pinnasele on minimaalne. Roo varumine külmumata pinnaselt võib oluliselt kahjustada tallamistundlikke niiskeid kooslusi, pinnast ja taimestikku, mille taastumine on väga aeglane.

Piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, kui pinnas seda võimaldab. Tölinõmme järve ja raba ümbritsevatel aladel on valdavad liigniisked metsakooslused, kus puidu kokku- ja väljavedu võib külmumata pinnasega tekitada olulisi pinnasekahjustusi. Kaitseala valitseja saab puidu kokku- ja väljavedu lubada, kui see toimub ajal, kui pinnas on piisavalt kuiv.

2.5.5.4. Vajalikud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on poollooduslike koosluste esinemisaladel vajalik nende ilmet ja liigikoosseisu tagav tegevus, nagu niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine. Piiranguvööndis on 162 ha poollooduslikke kooslusi, millest hooldatakse 2016. aasta seisuga 17,1 ha. Riigimetsa Majandamise Keskus planeerib 2018. aastal taastada 26 ha sealseid kooslusi.

3. Menetluse kirjeldus

Vääna maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 20. märtsist 10. aprillini 2017. a Keskkonnaameti Põhja regiooni Harju kontoris ja Harku Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 20. märtsil 2017. a üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ja 17. märtsil 2017. a kohalikus ajalehes Harju Elu. Ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 16. märtsil 2017. a.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta Harku Vallavalitsusele ja Riigimetsa Majandamise Keskusele. Teade saadeti 21 teadaolevale maaomanikule. Kaitse-eeskirja avalik arutelu toimus 27. aprillil 2017. a Vääna külakojas, kus osales koos Keskkonnaameti töötajatega kolmteist inimest. Koosolekul tutvustati ala kaitse-eesmärke, ohutegureid ning vajalikke meetmeid väärtuste säilitamiseks. Avaliku väljapaneku kestel ettepanekuid eelnõu muutmiseks ei tehtud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ Nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktile 521 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Väana loodusala, mis hõlmab Väana maastikukaitseala ja Väana hoiuala. Seetõttu tuleb Väana maastikukaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Väana loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta loodusala piire. Selle käigus tuleb Väana loodusala piirid viia vastavusse Väana maastikukaitseala ja Väana hoiualaga. Piiride korrigeerimisega on vajalik vähendada loodusala piire 7,2 ha võrra. Loodusalast on välja arvatud põllumaa, kus pole loodusdirektiivi elupaigatüüpe, liinialune ja teemaa, mis ei sobi kokku loodusala eesmärkidega.

Ühtlasi tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek lisada standardandmebaasi elupaigaandmestikku elupaigatüüp siirde- ja õötsiksood (7140). Elupaigatüüp laiub Tölinõmme järve ääres umbes 50 ha ulatuses.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määruse kaitse-eesmärkide täiendamine metsaelupaigatüüpidega aitab kaasa väärtuslike metsaelupaikade säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Vääna maastikukaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseaduse § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on seotud eelnõuga.

Sihtkaitsevööndi pindala suureneb 15,6 ha võrra jätkuvalt riigi omandis oleval maal. See ei mõjuta kohaliku omavalitsuse maamaksutulud. Erakinnistute arvelt väheneb sihtkaitsevööndi pindala kokku 1,8 ha. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse tsoneeritud 1,3 ha eramaa arvelt suureneb Harku valla maamaksutulud 4 euro võrra.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Riigile maade omandamise kohustust täiendavalt ei teki.

Kaitsealale ei lisandu hooldamist vajavaid poollooduslikke kooslusi ja lisakulu sellega ei teki. Poolloodusliku koosluse hooldamiseks on võimalik taotleda loodushoiutoetust vastavalt põllumajandusministri kinnitatud määrusega kehtestatud toetuse määradele.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa toetusega seoses ei kaasne riigile määruse kehtestamisega lisakulusid, kuna erametsamaa ala ei suurene.

Vääna maastikukaitseala kaitsekorra uuendamisega arvatakse kaitseala koosseisus piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 0,1 ha metsamaad. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb majandusmetsa range kaitse alla võtmisel riigil metsa majandamata jätmisel saamata tulu keskmiselt 116 eurot hektari kohta aastas. Kuna piiranguvööndi metsade majandamine oli ka varem kitsendatud, oli majanduspiirangutega metsade kavandatav raiemaht ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Eelnevat arvestades ulatub iga-aastane saamata jäänud puidutulu lisapiirangute seadmisel ligikaudu ühe euroni.

Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministriumid kooskõlastasid eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.